İslamiyet Öncesi Sözlü Edebiyat: Koşuk ve Sagu

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Sözlü edebiyat dönemi:** İslamiyet öncesinde edebî ürünler yazıya geçirilmeden, törenlerde ezgiyle söylenerek ağızdan ağıza aktarılmıştır. Ürünler çoğunlukla **anonim**dir. Sığır (av törenleri), şölen ya da **toy** (şenlik, ziyafet) ve **yuğ** (cenaze törenleri) bu ürünlerin söylendiği başlıca törenlerdir.
- **Söyleyiciler:** Ürünleri **ozan, kam, baksı** adı verilen halk şairleri **kopuz** eşliğinde söylemiştir. Söz ile müzik bu dönemde iç içedir.
- **Koşuk:** Toylarda ya da kazanılan savaşların ardından yapılan eğlencelerde söylenen; genellikle aşk, doğa ve yiğitlik konularını işleyen şiirlerdir. Halk şiirindeki **koşma**, zaman içinde koşuklardan evrilerek ortaya çıkmıştır.
- **Sagu:** Yuğ törenlerinde ölen bir kahramanın ya da sevilen bir kişinin ardından duyulan acıyı dile getiren ağıtlardır.
- **Şekil ve dil:** Hece ölçüsü, dörtlük nazım birimi ve genellikle aaab, cccb kafiye düzeni kullanılmıştır. Dil sade ve öz Türkçedir; ahenk için ses ve sözcük tekrarlarından yararlanılır. Örneklerin önemli bir kısmı Kaşgarlı Mahmud'un **Dîvânu Lugâti't-Türk** adlı eserinde yazıya geçirilmiştir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Törenleri açıklamalarıyla eşleştiriniz.

1. sığır 2. şölen (toy) 3. yuğ

a) Ölen kişinin ardından düzenlenen cenaze töreni

b) Av mevsiminde düzenlenen av töreni

c) Şenlik, ziyafet ve eğlence töreni

2 İslamiyet öncesi dönemde ölen bir kahramanın ardından yuğ törenlerinde söylenen ağıtlara ne ad verilir?

A) Sagu B) Koşuk C) Sav D) Koşma E) Türkü

3 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Koşuklarda genellikle aşk, doğa ve yiğitlik konuları işlenmiştir.

( ) İslamiyet öncesi şiirlerde aruz ölçüsü kullanılmıştır.

( ) Bu dönemin ürünleri kopuz eşliğinde söylenmiştir.

( ) Sözlü dönem ürünlerinin çoğunun söyleyeni bilinmez.

4 İslamiyet öncesi dönemde şiirleri kopuz eşliğinde söyleyen kişilere verilen adlardan hangisi **değildir**?

A) Ozan B) Divan şairi C) Kam D) Baksı E) Şaman

5 Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

a) İslamiyet öncesi şiirlerin söylenmesinde eşlik eden telli çalgı ..... dır.

b) Toylarda doğa, aşk ve yiğitlik konularıyla söylenen şiirlere ..... denir.

c) Koşuk ve sagu örneklerini yazıya geçiren eser ..... dir.

---

6 Aşağıdaki dörtlük, İslamiyet öncesi hangi türün özelliklerini yansıtmaktadır?

Ağladı bütün obalar
Yas tuttu yüce dağlar
Kılıcı sustu alpın
Kim korur şimdi ili

A) Koşuk B) Masal C) Koşma D) Gazel E) Sagu

---

7 Aşağıdaki dörtlükte işlenen konu aşağıdakilerden hangisidir?

Bozkırda bahar oldu
Irmaklar suyla doldu
Kısraklar yeni tay buldu
Obada şenlik başladı

A) Bir kahramanın ölümü
B) Gurbet acısı
C) Sevgiliden ayrılık
D) Bir savaşın kaybedilmesi
E) Baharın gelişi ve doğanın canlanması

---

8 Sözlü edebiyat ürünlerinin çoğunun **anonim** olması ne anlama gelir?

A) Yalnızca yazılı olarak aktarılması
B) Söyleyeninin kim olduğunun bilinmemesi
C) Aruz ölçüsüyle yazılması
D) Yalnızca hükümdarlar için söylenmesi
E) Tek bir kişinin bütün ürünleri söylemesi

---

9 Halk şiirinde yaygın olan ve koşuklardan zaman içinde evrilerek ortaya çıktığı kabul edilen nazım şekli hangisidir?

A) Koşma B) Gazel C) Rubai D) Tuyuğ E) Şarkı

---

10 Koşuk ile sagu arasındaki **iki farkı** yazınız.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki dörtlüğün kafiye düzeni hangisidir?

Yiğitler ata bindi
Obaya neşe indi
Düşmanlar kaçıp sindi
Toy kuruldu yaylada

A) aabb B) abab C) aaab D) abba E) abcb

12 Dîvânu Lugâti't-Türk ile ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Kaşgarlı Mahmud tarafından hazırlanmıştır.
B) Araplara Türkçeyi öğretmek amacı taşır.
C) İçinde koşuk, sagu ve sav örnekleri vardır.
D) Sözlü edebiyat ürünlerinin yazıya geçmesini sağlamıştır.
E) Türkçe yazılmış bir divan şiiri kitabıdır.

13 İslamiyet öncesi sözlü edebiyatta söz ile müziğin iç içe olmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şiirlerin törenlerde kopuz eşliğinde ezgiyle söylenmesi
B) Şiirlerin yazılı olarak kitaplarda toplanması
C) Şairlerin saray çevresinde yetişmesi
D) Şiirlerde yabancı sözcüklerin çok kullanılması
E) Aruz ölçüsünün müziğe uygun olması

14 Eski Türkçedeki sözcükleri günümüzdeki karşılıklarıyla eşleştiriniz.

1. tengri 2. sü 3. ög 4. kut

a) ordu, asker b) Tanrı c) anne d) mutluluk, talih, devlet

15 Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet öncesi sözlü edebiyat ürünlerinin **şekil** özelliklerinden biridir?

A) Beyitlerle yazılması
B) Aruz ölçüsünün tercih edilmesi
C) Nazım birimi olarak dörtlüğün kullanılması
D) Arapça ve Farsça tamlamaların sık kullanılması
E) Serbest ölçünün yaygın olması

16 "Kutsal sayılan av törenlerinde, toplu avın başlangıcında ve sonunda söylenen sözler" hangi törenle ilgilidir?

A) Yuğ B) Toy C) Düğün D) Sığır E) Kurultay

17 Aşağıdaki dörtlükteki dizelerin hece sayılarını yazınız. Ölçü bakımından hangi dizenin diğerlerinden ayrıldığını belirtiniz.

Kırlarda çiçek açtı
Kar suyu bentten taştı
Kuşlar yuvaya kaçtı
Gök gürledi, yağmur yağdı

18 Bir öğrenci sözlü dönem ürünleriyle ilgili araştırmasında "Bu ürünlerin kuşaktan kuşağa aktarılırken zamanla değişmesi" konusunu işleyecektir.
Bu değişimin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şairlerin eserlerini divan hâline getirmesi
B) Ürünlerin yazıya geçirilmeden, bellekte saklanarak ağızdan ağıza aktarılması
C) Matbaanın yaygınlaşması
D) Aruz ölçüsünün benimsenmesi
E) Ürünlerin yalnızca saray çevresinde okunması

19 Aşağıdaki dörtlükle ilgili hangisi **söylenemez**?

Yiğitler ata bindi
Obaya neşe indi
Düşmanlar kaçıp sindi
Toy kuruldu yaylada

A) Yiğitlik ve zafer sevinci işlenmiştir.
B) Ölen bir kahramanın ardından duyulan acı işlenmiştir.
C) Toy geleneğine değinilmiştir.
D) Sade bir dil kullanılmıştır.
E) Obada sevinç yaşandığı anlatılmıştır.

20 Koşuk ile halk şiirindeki koşma karşılaştırıldığında aralarındaki **ortak** özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) İkisi de yuğ törenlerinde söylenir.
B) İkisi de aruz ölçüsüyle yazılır.
C) İkisinde de beyit nazım birimi kullanılır.
D) İkisi de divan şiiri geleneğine aittir.
E) İkisinde de hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimi kullanılır.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 (I) Yazının yaygınlaşmadığı çağlarda toplumun belleği, dilden dile dolaşan sözlerde saklanırdı. (II) Bir savaşın hikâyesi, bir kahramanın ölümü ya da baharın gelişi ezgili sözlere dönüşür, törenlerde yeniden yeniden söylenirdi. (III) Böylece bu sözler, bir kuşağın yaşadıklarını ötekine taşıyan birer köprü olurdu. (IV) Ezgi ve ölçü, bu sözlerin unutulmadan akılda kalmasını kolaylaştırırdı. (V) - - - -
Bu paragraf, numaralanmış cümlelerin akışına göre aşağıdakilerden hangisiyle **tamamlanabilir**?

A) Günümüzde şiir kitapları çok satılmaktadır.
B) Aruz ölçüsü Türk şiirine Arap ve Fars edebiyatından geçmiştir.
C) Masallar çocukların hayal gücünü geliştirir.
D) Bu yüzden sözlü edebiyat ürünleri, bir toplumun ortak hafızası sayılır.
E) Kopuz, yapısı bakımından bağlamaya benzer.

22 (I) Yazının yaygınlaşmadığı çağlarda toplumun belleği, dilden dile dolaşan sözlerde saklanırdı. (II) Bir savaşın hikâyesi, bir kahramanın ölümü ya da baharın gelişi ezgili sözlere dönüşür, törenlerde yeniden yeniden söylenirdi. (III) Böylece bu sözler, bir kuşağın yaşadıklarını ötekine taşıyan birer köprü olurdu. (IV) Ezgi ve ölçü, bu sözlerin unutulmadan akılda kalmasını kolaylaştırırdı.
Bu paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi, bir önceki cümlede anlatılanların **sonucunu** bildirmektedir?

A) I B) II C) III D) IV E) Hiçbiri

23 "Kaşgarlı Mahmud, Türk boylarını dolaşarak onların dilini, söyleyişlerini, şiirlerini ve atasözlerini derlemiş; bunları Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla hazırladığı sözlüğünde örnek olarak kullanmıştır. Bu sayede yüzyıllar boyunca yalnızca ağızdan ağıza yaşayan pek çok koşuk, sagu ve sav yazıya geçmiş, günümüze ulaşmıştır."
Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisine **ulaşılamaz**?

A) Eser, Türkçenin öğretilmesi amacıyla hazırlanmıştır.
B) Eserde şiir ve atasözü örnekleri vardır.
C) Kaşgarlı Mahmud derlediği şiirleri kendisi yazmıştır.
D) Kaşgarlı Mahmud Türk boylarını dolaşarak bilgi toplamıştır.
E) Eser, sözlü ürünlerin korunmasına katkı sağlamıştır.

24 Aşağıdakilerden hangisi, bir şiirin İslamiyet öncesi dönemde söylenmiş bir koşuk olduğunu **gösteren en güçlü kanıttır**?

A) Toyda kopuz eşliğinde söylenmiş, hece ölçülü ve dörtlüklerden oluşan bir doğa şiiri olması
B) Beyitlerle yazılmış olması ve şairin mahlasını içermesi
C) Arapça ve Farsça sözcüklerle dolu olması
D) Aruzun Fe'ilâtün kalıbıyla yazılmış olması
E) Bir padişahı övmek için yazılmış olması

25 I. Sözlü ürünler törenlerle iç içedir.
II. Bu dönemde şiirler aruzla yazılmıştır.
III. Ürünler ezgiyle söylenir.
IV. Ürünlerin çoğu anonimdir.
İslamiyet öncesi Türk edebiyatıyla ilgili yukarıdaki yargılardan hangileri **doğrudur**?

A) I ve II B) II ve III C) I, II ve IV D) I, III ve IV E) II, III ve IV

26 "Sagu ile günümüzde halk arasında yakılan ağıtlar arasında güçlü bir bağ vardır. İkisinde de ölen kişinin yiğitliği, cömertliği, iyiliği sayılır; ardından boşluğun büyüklüğü anlatılır. Değişen, söyleniş ortamı ve dildir; ölüm karşısındaki insan duygusu ise aynı kalmıştır."
Bu parçadan aşağıdakilerin hangisi **çıkarılabilir**?

A) Sagular yalnızca yazılı kaynaklarda yaşar.
B) Sözlü gelenekteki türler biçim değiştirse de özlerini koruyarak yaşamayı sürdürür.
C) Ağıtlarda ölen kişinin kusurları anlatılır.
D) Günümüzde ölüm karşısındaki duygular tamamen değişmiştir.
E) Sagu ile ağıt arasında hiçbir ortak nokta yoktur.

27 Bir öğrenci, İslamiyet öncesi bir koşuğu günümüz Türkçesine aktarılmış hâliyle okurken bazı sözcüklerin biçiminin, bazılarının ise anlamının değiştiğini fark ediyor.
Bu durum aşağıdakilerden hangisini en iyi açıklar?

A) Eski Türkçe ile günümüz Türkçesi arasında hiçbir bağ yoktur.
B) Koşuklar yanlış çevrilmiştir.
C) Dil canlı bir varlıktır; sözcükler zaman içinde ses ve anlam değişimine uğrar.
D) Sözcükler yalnızca başka dillerden alınarak değişir.
E) Eski metinler yalnızca uzmanlarca anlaşılabilir.

28 Aşağıdakilerden hangisi, sözlü kültürün **yazılı kültüre** göre bir özelliği **değildir**?

A) Ürünlerin bellekte saklanması
B) Ürünlerin ezgiyle söylenerek aktarılması
C) Ürünlerin çeşitlemelerinin ortaya çıkması
D) Ürünlerin tek ve değişmez bir metinle korunması
E) Ürünlerin toplulukla birlikte paylaşılması

29 Koşuk tarzında, doğa ya da yiğitlik konusunu işleyen, 7'li hece ölçüsüyle ve aaab kafiye düzeniyle dört dizelik özgün bir şiir yazınız.

30 Sözlü kültür ürünlerinin günümüzde yaşatılması için dijital imkânlardan nasıl yararlanılabileceğine dair iki öneri yazınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**